

Tentative de diversificare și modernizare a serviciilor oferite de colecțiile speciale ale bibliotecii

IOANA DRAGOTĂ
*Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”
Maramureș*

Nu cred că se poate scrie despre diversificarea și modernizarea serviciilor oferite de colecțiile speciale la un mod prea general, fără a risca utopii. Ca bibliotecar, mă raportează la condițiile concrete în care lucrez și care îmi influențează, cu siguranță, percepția. În ultimă instanță, nu pot să scriu decât despre felul în care îmi privesc profesia și despre ce sper să realizez, îndemnată fiind și de un vădit sentiment de solitudine profesională - specializarea în carte veche și rară e o specializare... rară (anul trecut, Centrul de Pregătire Profesională în Cultură a finalizat un prim curs de profil), întâlnirile sunt rare, dedicate, de regulă, prezentării rezultatelor cercetării și nu muncii propriu-zise de bibliotecă, schimburile de experiență sunt ca și inexistente.

E greu să-ți stabilești norme și standarde dacă nu te poți raporta la ce se realizează în domeniu, dacă nu găsești, cât de cât, similitudini - foarte importante, pentru că funcționează o ierarhizare după dimensiunea și valoarea colecției, de care depind și oportunitățile de cercetare. În multe cazuri, bibliotecarii ce lucrează la colecții speciale sunt dublați de experți și cercetători remarcabili în domeniu. Am însă convingerea că întreaga activitate a bibliotecarului, inclusiv munca de cercetare, trebuie abordată în finalitatea punerii în valoare a cititorilor - de aceea există bibliotecari. Se prea poate să am aceste idei din cauza specificului colecției pe care o gestionez, așa că este momentul să prezint o:

CASETĂ TEHNICĂ

Fondul de documente: 19.000 u. b. (cărți, publicații seriale, mape documentare, hărți, cărți poștale, fotografii etc.); cronologic, publicațiile acoperă anii 1538 - 1947; există numeroase exemplare cu valoare bibliofilă (119 cărți vechi românești și străine, peste 600 cărți cu autografe semnificative etc.); predomină lucrările de istorie (în special Transilvania și Maramureș);

Dotări: sală de lectură cu 12 locuri; 2 stații de lucru (bibliotecar și cititor), conexiune Internet, imprimantă în rețea, scanner (DVD writer și copiator, ușor accesibile);

Publicul utilizator: puțin numeros, cercetători (profesioniști și amatori).

De menționat că echipa managerială a bibliotecii promovează o politică de activism intens, pe care a trebuit să o aplic - situație cu totul inedită, dacă ținem cont de faptul că, până în 1989, colecțiile speciale ale bibliotecii noastre îndeplineau și rolul de fond de cenzură, cu acces drastic restricționat, mediatizarea lor fiind ca și inexistentă. Sigur că, limita activismului s-a impus de la sine: până la a nu periclita integritatea fondului. (Am considerat necesare aceste date, pentru a fixa cadrul și perspectivele în care pun problema modernizării și diversificării serviciilor, știind că nu orice se potrivește oriunde și oricând).

Din fericire, conjunctura este favorabilă creșterii numărului de cititori: interesul crescut pentru rescrierea istoriei Transilvaniei, cu posibilitățile de interpretare ivite, dărâmarea tabu-urilor și recuperarea spațiilor albe; supradimensionarea învățământului superior, cu afluența de lucrări de licență și doctorat; existența frământată a profesorilor din învățământul liceal interesați de lucrări de grad și parteneriate; amploarea fără precedent a activității editoriale, care face accesibilă publicarea cărților, pe fondul „febrei” monografiilor locale - efect colateral al integrării europene și al

globalizării (referitor la Maramureș, am identificat, până în prezent, peste 60 de lucrări de acest gen).

Am pornit de la câteva lucruri extrem de simple, foarte cunoscute și atât de importante, încât consider obligatoriu să le menționez de fiecare dată: curățenie, o ambianță plăcută, personalizată, asigurarea, pe cât posibil, a intimității, printr-o dispunere adecvată a mobilierului, grijă vădită pentru crearea de condiții propice studiului, amabilitate, respect, interes autentic, împreună cu efortul constant de cunoaștere a fondului și de promovare a lui, prin includerea în catalogul on-line al bibliotecii. Numai de aici pornind, putem vorbi despre tentative de modernizare și diversificare a activității - în cazul nostru, acestea s-au impus, de cele mai multe ori, ca răspuns la solicitările cititorilor. (Îngrijitorul celei mai frumoase livezi pe care am văzut-o cândva, mi-a spus că a ales să planteze doar pomii care creșteau și în mod natural în zonă).

S-au conturat, astfel, câteva direcții de acțiune:

A. Lărgirea ariei de informații, găsirea unor mijloace suplimentare de îmbogățire a fondului, noi căi de comunicare cu cititorii. Cât timp mai vorbim despre carte?

Este o lege a muncii bibliotecarului că acuratețea informațiilor oferite depinde de gradul de cunoaștere a fondului, cu accent pe cunoașterea în adâncime. De aceea, cred că un bibliotecar onest trebuie să țină cont, în alegerea temelor proprii de cercetare, de nevoile de informare ale cititorilor, înțelegând aici realizarea de bibliografii, indici, descrieri analitice etc. Utilă este și cunoașterea, într-o măsură rezonabilă, a colecțiilor mai importante din zonă. În această idee, avem în derulare un parteneriat cu Muzeul Județean de Istorie și intenționăm unul cu Arhivele Statului din localitate.

Folosirea cu discernământ a Internetului, cunoașterea câtorva site-uri mai importante unde pot fi găsite lucrări integrale, fragmente sau documente pe care nu le deținem, consultarea cataloagelor on-line ale altor biblioteci pentru împrumutul interbibliotecar (lista Biblos), frecventarea anticariatelor on-line (în ideea că, dacă există și merită, atunci poate fi cumpărat) se numără și ele printre cele mai la îndemână mijloace de extindere a ariei de informații. Documentele obținute prin copiere, scanare sau digitizare sunt

păstrate în mape sau fișiere pe calculator, în ideea că pot fi obiectul unor solicitări ulterioare.

Pentru cercetări desfășurate pe perioade mai îndelungate, pentru cititori din alte localități, precum și în cazul unor solicitări care necesită un răgaz de căutare am recurs la „darea în urmărire a temelor,” adică, am creat fișiere-dedicate în care, pe măsură ce găsesc, și dacă găsesc, colectez informații la tema respectivă. Când există solicitări, răspund telefonic (informații) sau prin poșta electronică (liste, scanări, fotografii digitale etc.), timpul cercetătorilor fiind, cu siguranță, un lucru extrem de valoros. Biblioteca noastră nu are o adresă special dedicată serviciilor de acest gen, așa că răspund la adresa ioana_dragota@bibliotecamm.ro, cu condiția ca numele expeditorului să-mi fie cunoscut sau subiectul să fie clar precizat.

Din punct de vedere tehnic, cititorilor li se asigură accesul la Internet, posibilitatea redactării lucrărilor pe calculator, listarea unui număr rezonabil de pagini, copierea, scanarea, digitizarea documentelor pentru care este permisă operațiunea respectivă și realizarea de înregistrări pe suport magnetic.

Poate că este locul potrivit pentru câteva referiri la digitizarea fondului. Prioritățile au fost stabilite în funcție de valoare, unicitate, grad de uzură, rată de solicitare. Până în prezent, au fost digitizate: un manuscris, paginile cu mărci de proprietate sau cu alte particularități și câteva publicații seriale locale. Am început, de asemenea, digitizarea paginilor de titlu și ale celor cu particularități din cărțile vechi, în ideea că multe dintre acestea vor fi, în timp, digitizate integral de biblioteci mai mari, în cadrul proiectelor naționale. S-a creat astfel, încetul cu încetul, ceea ce am numit **biblioteca digitală**, adică, un director ce conține următoarele subdirectoare: **manuscrite** (manuscrite, acte, corespondență etc.), **cărți, seriale** (*Baia Mare*, 1926-1934, *Gutinel*, 1889-1890, *Grăiul Maramureșului*, 1932-1950, *Pupăza*, 1926-1927, *Transilvania* - numerele lipsă etc.), **imagini** (cărți poștale, fotografii, hărți etc.), **bibliofilie** (exemplare cu valoare bibliofilă, mărci de proprietate etc.), fișiere ce pot fi consultate în cadrul secției, parte dintre ele fiind accesibile la toate stațiile din rețeaua bibliotecii. Biblioteca digitală conține și lucrări din colecțiile altor biblioteci, pe care nu le deținem (până în prezent avem

completări ale colecției de seriale locale), precum și lucrări realizate de cititori (legate tematic de profilul secției).

Cert este că, în timp, s-a creat o bază de date ce necesită prelucrare biblioteconomică. Așa că, printre proiectele imediate, se numără și cuprinderea în TINLIB a fișierelor respective, cu tot ceea ce presupune acest lucru: catalogarea conform standardelor pentru resurse electronice ISBD (ER), găsirea unor modalități adecvate de cotare și organizare. Ideal ar fi ca biblioteca digitală să poată fi accesată din pagina web a bibliotecii www.bibliotecamm.ro, o vizită pe site contând ca o vizită la bibliotecă, în ultimă instanță. Ar fi un pas însemnat în democratizarea accesului la colecțiile speciale. Mai menționez că seriarele digitizate sunt disponibile și pe suport magnetic (CD, DVD), ele putând fi consultate pe loc sau împrumutate la domiciliu.

Pentru conservarea bunurilor aparținând patrimoniului cultural național mobil - tip carte, există norme riguroase. În plus, mediul de lucru la colecții speciale nu este unul foarte sănătos, de aceea se și impun măsuri de protecție adecvate. Digitizarea rezolvă problemele ridicate de aceste două aspecte, așa că am profitat de ea pentru a face cunoscute publicului larg valori altfel greu accesibile. De exemplu, cu ocazia realizării lucrării *Cartea cu autograf în colecțiile Bibliotecii Județene „Petre Dulfu,”* editată de biblioteca noastră în anul 2006, autor Corneliu Oneț, s-a creat baza de date, ordonată alfabetic, a autografelor și mărcilor de proprietate depistate, ele putând fi văzute și reproduse, fără a mai recurge la original. Sub semnul aceleiași idei stă și proiectul în derulare, **Miraj**, dedicat cărții vechi, ce poate fi vizualizat din pagina web a bibliotecii. Regula este că, ori de câte ori este digitizat vreun document, produsul se păstrează pentru a evita repetarea operației.

Nu cred că trebuie să ne temem de ziua când, totul fiind digitizat și accesibil, colecțiile speciale vor deveni depozite-muzeu. Ziua aceea e încă foarte departe și apoi, nu restricționarea accesului la informații ne va face să supraviețuim, ci diversificarea ofertei de servicii. Mai poate fi luată în calcul, cred, și o extindere periodică a limitei cronologice superioare a colecțiilor, pe măsura trecerii timpului.

B. Valorizarea patrimoniului local

Pornind de la constatarea că majoritatea solicitărilor cititorilor secției privesc chestiuni legate de Maramureș (în configurația actuală, dar și cel istoric), la care se adaugă sentimentul personal de apartenență, mi-am propus să încerc o reconstituire a bibliografiei locale: lucrări despre Maramureș, lucrări ale autorilor maramureșeni și lucrări tipărite în zonă, totul până la nivelul anului 1947, urmărind achiziționarea, sau măcar reproducerea, celor pe care nu le avem în colecții. Această bibliografie maramureșeană intenționează să cuprindă și articole din periodice, fragmente de lucrări, alături de imagini, fotografii și hărți privitoare la Maramureș, grupate în biblioteca digitală. Proiectul presupune o muncă continuă, cu finalizare îndepărtată (dacă nu incertă), așa încât nu îi este dedicat un timp anumit ci, atunci când apare informația, cartea, imaginea, harta etc., procedez la înglobarea în bazele de date.

Am în vedere, pentru acest fond Maramureș, și documente de istorie socială: corespondență, acte oficiale, fotografii etc., pentru identificarea căror am inițiat o colaborare cu Filiala „Centrul de zi pentru vârstnici” al bibliotecii noastre. Subliniez că problema se pune mai mult în termenii de „informație,” și mai puțin în cei de „documente originale.” Sigur că, pentru o reconstituire a atmosferei de epocă, amintirile lor ar putea fi surse deosebit de interesante și ar merita consemnate, dar asta depășește în totalitate proiectele bibliotecarului.

O întreținere corespunzătoare a bazei de date pe teme de istorie locală presupune și cunoașterea lucrărilor ce apar în domeniu, atât restituiri, cât și cercetare curentă. În această idee, de exemplu, utilizatorii sunt rugați ca, pe măsură ce-și finalizează / publică lucrările realizate pe baza documentelor din colecțiile noastre, să ne indice locul de apariție, să aducă spre achiziționare sau chiar să doneze bibliotecii un exemplar (tipărit sau în format electronic). În anul acesta, subiectul predilect al vitrinei secției la care lucrez a fost „Lucrările cititorilor noștri,” inițiativă care s-a bucurat de succes, cititorii având de multe ori interese comune de informare. În concluzie, rămân la convingerea că urmărirea și conservarea patrimoniului local este o misiune onorabilă pe care secțiile de colecții speciale din localitățile mici și cu un fond similar de documente pot să și-o asume.

C. Mai mult decât bibliotecă, loc de împărtășire a pasiunilor comune

Pentru a anima viața Secției Colecții speciale, conform cerințelor manageriale (dincolo de realizarea cataloagelor, de servirea cititorilor și de expozițiile ocazionale), am realizat câteva parteneriate și activități cu public. Este vorba despre două ore de religie (în jurul cărții românești vechi), două ore de sociologie, două de istorie locală, cu elevi de la colegiile din localitate și un seminar de istoria presei, cu studenți de la jurnalistică, realizate în anul școlar trecut. Pe tema istoriei locale am mai avut o întâlnire cu publicul băimărean de vârstă a treia, sub genericul: „Călător printre amintiri.” Toate au presupus efort și oboseală, dar am înțeles că au fost apreciate de participanți. Am încercat, de data asta fără să reușesc, organizarea unui mic cerc de studii pe teme de istorie locală (a fost singura inițiativă care nu a răspuns unei solicitări exterioare concrete).

În fidelizarea cititorilor a intervenit avantajul orașului mic, în care oamenii cu preocupări comune ajung, inevitabil, să se cunoască. Pentru a răspunde dorinței manifeste de comunicare și schimb de informații, care ar fi putut perturba atmosfera de studiu, am amenajat un mic spațiu pentru discuții, separat de sala de lectură, organizarea secției permițând acest lucru. Au fost situații în care cititorii și-au fixat întâlniri la bibliotecă pentru schimbul de informații și lucrări, de multe ori ajutându-se între ei mai mult decât bibliotecarul ar fi fost în stare să o facă. Ar putea fi începuturile unui club? E mult prea mult spus.

Și cu aceasta mi-am încheiat sarcina asumată, de a scrie despre fața lipsită de glorie, dar plină de căldură omenească și aducătoare de satisfacții sufletești a activității bibliotecarului de la colecții speciale.

Attempts of Diversification and Modernization of the Library Services Offered by the Special Collections

Abstract

It is well-known that after 1989, libraries have changed their politics concerning the access to special collections - ancient books, manuscripts, maps, images etc. - that became easier to search and study. This could be possible first, because of the attempts of promoting the ancient values, and second, because of the changes that took place in the educational and scientific fields (the growing number of researchers, historians, writers, students etc., whose interest in research and scientific writing has lately increased).

According to this bases, there are some directions that might be identified: a) finding of supplementary means of enriching the collections and communicate them to the readers, because it is well known that the quality of information offered to the public depends on the librarian' s knowledge about the collection he is working with. We must also consider up to date electronic possibilities, that enable us to create digital library (data bases containing digitized documents, images etc.); b) making the most of local patrimony, that requests, first of all, the creation of a data base, containing all the information we may collect about our county: books, articles, maps, images, correspondence, official papers etc.; c) the involving of the readers, that must be determined to come to library and like it; and that requests the laying out of a special place for talking and making the best of our time.